

Om Svalandsgubben Skauløp (pr 30.06.2015)

Svalandsgubben Skauløp har blitt et begrep blant både eliteløpere og mosjonister. Hvert år siden starten i 1974 er siste søndagen i oktober dagen det snakkes om. Når det tradisjonsrike arrangementet skytes i gang med mauser den 25. oktober 2015 er det for 42. gang, fortsatt i den beste alder for seigpinte langdistanseløpere.

Kirsebærtre

Det begynte som en (vill?) ide under kirsebærmauling i tuntreet på gården til Kristian Svaland på Svalandsheia i Birkenes allerede under bærhøsten i 1973. Han hadde besøk fra dalstroka nedenfor av brødrene Trygve og Torfinn Løland, som aldri var vanskelige å få opp i et overmodent kirsebærtre. På den tida. Stemninga var høystemt, og for oppadgående etter hvert som løypetraseen ble diskutert. Kanskje hadde frukten begynt å gjære.

Skepsis gjort til skamme

I begynnelsen var det mange skeptikere som mente at ideen var altfor vill og løypa altfor hard. Nå avdøde hedersmann Kåre Birkeland var en av bygdas mest profilerte idrettsmenn i et par mannsaldre. Han var skeptisk. Da han hørte om ideen lo han og sa: «Det kommer toppen fem, - Trygve, Kristian og Thomas Ivar (Sundtjønn), - og kanskje to til». Da løpsdagen nærmet seg og påmeldinga passerte 50 meldte han seg på sjøl.

Siden har deltakerantallet vokst jamt og trutt til 907 i 2014. Det aller meste er fortsatt som alltid før, men voksesmerter har ført til en vesentlig endring i 2015, nemlig «Kortgubben». Mer om den i avsnittet «Løypene» lenger ute i artikkelen.

Men fortsatt er det sånn at mange bruker sine siste krefter på å stønne ”aldri meir” når de går, el. lign., over målstreken. Heldigvis er folk lite å stole på og glømmer fort. Så de kommer igjen.

Kjentfolk

Svalandsgubben har vært heimsøkt av mange verdensmestere og norgesmestere opp gjennom årene. Orienteringsløpere i verdenseliten har vært med mange ganger og satt sitt preg på resultatlistene. Skiskyttere, langrennsløpere, langdistanseløpere og syklistene i verdenstoppen har vært gjennom, mange med OL- og VM-medaljer. Reidar Andreassen, Jan Fjærestad, Egil Johansen, Solveig Pedersen, Trude Harstad, Holger Hott, Dag Otto Lauritzen, Øystein Sylta, Fanny Welle-Strand Horn, Baptiste Rollier, Sophie Villeneuve, Kjersti Karoline Danielsen og Oddvar Brå for å nevne noen. Og ikke minst Eirik Gramstad med ny løyperekord i 2012 i sin tredje strake seier. Bygdas egne skiskyttere Lars Helge Birkeland og Jon Kristian Svaland har begge vokst opp midt i løypa.

66,67 % av oppfinnertrioen har deltatt alle 41 gangene så langt. Som de eneste.

Miljøet

Likevel er det mosjonistene som dominerer. I Svalandsgubben Skauløp er det viktig å springe fortere enn i fjor, aller helst sette ny pers. I hvert fall slå naboen. Eller kollegaen. Eller kjerringa. Det er alltid spennende å se om bekkene må forseres ved hopping, vassing eller svømming, om veistubbene med asfalt gjør beina enda stivere enn sist, om det er enda glattere ned fra heia i år osv. Det ideelle for de verste martyrene er om det har vært akkurat passe nattefrost i myrene sånn at det bryter gjennom isskorpa for hvert steg.

De virkelig gode løperne kan satse mot Drømmegubben under 2 timer (jfr Dream Mile), andre har andre drømmegrenser, 2:30 eller 3 timer eller det som verre er. Mange har erfart at det blir tidlig mørkt om kvelden seinhøstes.

Det skal være moro å springe Svalandsgubben Skauløp. Og litt vondt, minst.

Jubileum

Kirsebærtreet i tuna på Svaland måtte vike plassen, og setehuset måtte bygges på for å samle hele idrettsfamilien på Svaland rundt bordet i nytt, stort kjøkken. Da måtte løypa forlenges rundt det nye hushjørnet. En spesiell episode huskes av mange: 30-årsjubileet i 2003 ble markert ved at løypa igjen gikk etter den opprinnelige traseen, - gjennom huset! Inn ganga, gjennom kjøkkenet og ut fra staua rett på jordet. Etterpå ble det golvvask.

Til tross for generasjonsskifte på gården ble dette gjentatt i 40-års jubileet i 2013. 678 gjester en søndag ettermiddag var ny svalandsrekord, ettertrykkelig dokumentert av NRK-TV.

Løypene

«Gubben» - 27 km herrer og damer

Den opphøyde debatten i kirsebærtreet i 1973 endte med ei 27 km lang rundløype med start og mål i Birkenesparken, som er Birkenes IL's anlegg på Birkeland.

Da dette startet i forrige årtusen var målemetodene noe mer romslige, men faktisk var løypa opprinnelig temmelig nøyaktig 27 km med temmelig omtrentlig 750 meter total stigning underveis. Store utbygginger av industriområde, nytt byggefelt, midlertidig stengning av den gamle Flakkebruna før den ble restaurert, utbedring av noen driftsveier i skauen og nytt kjøkken på gården til Kristian har ført til noe varierende lengde opp gjennom årene. Dessuten har fløm i Hønsehølen et par ganger tvunget løperne til å ta en mye lettere snappvei.

Derfor må Adelskalenderen tas med ei klype salt eller fem. Tidene er riktige, mens løypa altså kan ha hatt noe forskjellig lengde. Til gjengjeld blir den stadig djupere en del plasser, noe som har satt tydelig preg på tidene de gangene det har vært solid barfrost, for da går det fort unna over klakne myrer.

Kommentarer....

Nå i moderne tid får vi en del hint om at løypa er altfor kort. De fleste påstander ligger på 25,8 til 25,9 km. Til det er å si: Hiv GPS'en så langt ut i myra du kan, og spring ei runde til om du ikke har fått nok. Svalandsgubben tviholder på sitt varemerke: **"Svalandsgubben Skauløp 27 km"**

Andre saker vi får noen henvendelser om er aldersinndeling, og et kortere alternativ for menn. Svalandsgubben liker ikke forandringer, og endrer seg sjelden frivillig. Riktignok har voksesmerter ført til modernisering i tidtakerbua, og frivillig tvang har ført til den nye løypa «Kortgubben» fra 2015.

Det gamle, enkle prinsipp om bare en klasse uansett alder gjelder fortsatt. Derfor gjør vi som i Vasaloppet.

Om kortere manneløype er Svalandsgubben hardfør, - det er stadig uaktuelt: Hva er vitsen med å springe Oslo Marathon hvis du bare skal springe halvmaraton? Med andre ord: Livet består av tre faser; 1. Du er for ung til å springe Svalandsgubben. 2. Du springer Svalandsgubben. 3. Du er for gammel til å springe Svalandsgubben.

- «Kortgubben» herrer junior og damer (fra 2015)

Dette er det nye tilbudet til damene som velger et kortere alternativ. Her får de selskap av ungdommene i herrer junior.

«Kortgubben» er ei ca 13 km rundløype fra Birkenesparken og erstatter de to 41 år gamle opprinnelige løypene for disse klassene (se under). Den er lik hovedløypa til matstasjon Svarteberg

ca halvveis, svinger så venstre ned til Monen og følger derfra hovedløypa til mål. Det blir altså ingen busstransport til start for disse løperne lenger. Dette gjør Svalandsgubben forholdsvis frivillig for å forbedre trafikkforholdene på trange bygdeveier, og dermed forbedre tilgangen for utrykningskjøretøy og annen utenomgubbelig ferdsel.

For damene er dette sportslig sett ei bedre løype enn den «lette» fra Svalandstårnet, og gir noe bedre gubbefølelse (les: myr i oppforbakke). Juniorguttene får beholde et eget tilbud, alt i alt om lag like krevende som den gamle 15km'en fra Trongedal sjøl uten stigninga til Svalandstårnet.

- «Minigubben» gutter og jenter

Det gikk noen år, så fikk yngre gutter og jenter også et tilbud. Minigubben på 5 km med start ved Norges nest største tre, den nesten 1100 år gamle Mollestadeika, er de siste 5 km av hovedløypa. Den samler de yngste, opptil 16 år offisielt. Men de aller fleste 15- og 16 åringer har tidligere valgt henholdsvis 15/12 km. Antakelig vil disse årgangene nå gyve laus på Kortgubben, men er velkomne i Minigubben om de heller vil det. Offisielt er yngste klasse 10 år, men det er mange som ikke kan vente så lenge med å komme i gang med sin gubbekarriere og blir med i 10-årsklassen. I 2012 stilte over 100 gubberekrutter til start etter en flott kampanje på bygdas skole. Minigubben har god gammeldags manuell påmelding på løpsdagen, og en kjapp busstur til start.

- 15 herrer junior (1974 - 2014)

I hine hårde dager var det både sømmelig og naturlig å tilby framstyingene blant gutter som skulle bli menn ei juniorløype. Det ble de siste 15 km av 27 km'en. Et viktig argument for i si tid å velge Trongedal som startplass, var at det var den eneste plassen det gikk an å snu med buss! Mange hardtsatsende ungdommer har synes at dette var et greit sportslig tilbud, sjøl om de må vente til de har fullført den voksne løypa før de blir registrert som ekte svalandsgubbefullførere. Løypa er nå ute or soga, og Erik Udø Pedersens rekord på 1.00.03 blir stående til Svaland detter.

- 12 km damer (1974 - 2014) – og litt likestillingspolitikk....

Enda mer sømmelig og naturlig var det å gi damene ei lett løype. De fikk ei kort løype med (nesten) bare nedforbakke, med start på løypas høyeste punkt, - Svalandstårnet (332 moh). Løypa er de siste 12 km av 27 km'en.

Det har vist seg siden at dette var en grov, grov undervurdering av framtidens damer.

Til Svalandsgubbens unnskyldning: Husk at dette var ei anna tid. Det var komplett utenkelig at noen dame noen gang skulle gi seg i kast med 27 km'en frivillig. Ei godt kamuflert Ingrid Hadler hadde nylig blitt smuglet inn på en nattetappe i Tiomila, - der var det damer forbudt! Skiskyting for kvinner var ikke oppfunnet, langrennsjentene gikk max 10 km og Grete Andersen (Waitz) sprang max 1500 meter! Det var totalforbud for damer i Holmenkollstafetten! Her i sør hadde ingen hørt om et så vanvittig langt løp for damer.

Ja, alt dette er faktisk sant. Svalandsgubbens 12 km var den gang stygglangt for damene! På kanten til uanstendig, derfor var det formildende omstendighet at den skulle være lett.

De siste årene har like mange damer valgt den lange 27 km'en som den korte opprinnelige dameløypa. Det er imponerende, og aller mest imponerende er det at Kjersti Karoline Danielsen bare mangler åtte små sekunder på å bryte 2-timersbarrieren.

Noe godt må likestillingspolitikken ha ført til.

Svalandsgubben har så langt valgt å la damer i alle aldre velge løype, og fortsetter med det. Noen vil hevde at det ikke er konsekvent i forhold til det som står skrevet om menn ovenfor. Om noen år er muligens kortløypa bare for juniorjenter, mens damer senior må gyve på den lange løypa? Svalandsgubben synes ikke likestillinga er kommet helt dit ennå. Men hvem vet, kanskje vil framtidens historikere få seg en god latter.

Å gå motsatt vei, å la voksne menn løpe kortversjonen, er derimot ikke aktuelt. Det får være grenser for likestilling.

Nå er det slutt for denne lette og stygglange 12 km'en fra Svalandstårnet. Også løperekorden til den franske langrennsstjerna Sophie Villeneuve på 52.03 blir stående like lenge.

Miljø

Svalandsgubben Skauløp skaper høytid på heia. Det er alltid et massivt publikumsframmøte.

Mange følger løperne gjennom løypa der den er innom hjulvei så almuen kan få en titt ved hjelp av forbrenningsmotorens fortreffelighet.

Trauste urinnvånere og trofaste funksjonærer er to av arrangementets mange særpreg.

Imponerende mange har vært med i alle år siden starten.

Svalandsgubben Skauløp er likefram moro. Og det er noe av poenget. Bare prøv.